

دیدگاه دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تبریز در رابطه با نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در پیشرفت تحصیلی آنان

مجید قربانی^۱، عیسی برقی^{۲*}، امین سهیلی^۳

تاریخ دریافت ۱۳۹۶/۱۰/۱۶ تاریخ پذیرش ۱۳۹۶/۱۲/۲۰

چکیده

پیش‌زمینه و هدف: شبکه‌های اجتماعی مجازی به لحاظ عمومیت یافتن در میان کاربران در گستره وسیع جغرافیایی به وسیله‌ای بی‌بدیل در عرصه ارتباطات و تبادل علوم، دانش و فناوری در دنیای پیشرفته امروزی تبدیل شده و از جمله عوامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی دانشجویان به شمار می‌رود. لذا مطالعه حاضر باهدف تعیین دیدگاه دانشجویان پرستاری در رابطه با نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در پیشرفت تحصیلی آنان انجام گرفت.

مواد و روش کار: مطالعه حاضر از نوع توصیفی پیمایشی بود که در آن ۳۵۶ نفر از دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تبریز در سال ۱۳۹۶ با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای وارد مطالعه شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته در دو قسمت مشخصات دموگرافیک و نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در پیشرفت تحصیلی دانشجویان بود. داده‌های جمع‌آوری شده پس از وارد کردن در نسخه ۱۳ نرم‌افزار SPSS با استفاده از آمار توصیفی تجزیه و تحلیل گردید.

یافته‌ها: دیدگاه اکثر دانشجویان مشارکت‌کننده در پژوهش حاکی از نقش سازنده و مثبت شبکه‌های اجتماعی مجازی در دو حیطه "پژوهشگری" و "انجام تکالیف" بود، این در حالی است که دانشجویان نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در دو حیطه "ارتقاء نمرات" و "ایجاد تمرکز" را مخرب و منفی قلمداد نمودند. همچنین از دیدگاه دانشجویان، استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تأثیر سازنده/مخرب در حیطه "انگیزش تحصیلی" نداشت.

بحث و نتیجه‌گیری: اتخاذ تدابیر از پیش طراحی شده توسط متصدیان و برنامه ریزان آموزش پرستاری، برای بهره‌جویی از شبکه‌های اجتماعی مجازی جهت تقویت هر چه بیشتر پتانسیل‌های مثبت و هدایت کاربران جهت جلوگیری از وقوع آثار مخرب ضروری می‌نماید.

واژه‌های کلیدی: شبکه‌های اجتماعی مجازی، پیشرفت تحصیلی، دانشجویان پرستاری
مطالعه حاضر برگرفته از پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی می‌باشد.

مجله دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه، دوره شانزدهم، شماره دوم، پی‌درپی ۱۰۳، اردیبهشت ۱۳۹۷، ص ۱۰۸-۱۰۱

آدرس مکاتبه: تبریز، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تلفن: ۰۴۱-۳۴۳۲۷۵۰۰

Email: isabargi@yahoo.com

مقدمه

برای یافتن جایگزینی برای تعاملات انسانی؛ به‌خوبی توانسته‌اند جای خود را در زندگی مردم باز کرده و نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی را به وجود آورده‌اند (۲، ۳).

استفاده از رسانه‌ها و دنیای مجازی یکی از شاخصه‌های اساسی فرهنگ پست‌مدرن در دنیای پیشرفته امروزی می‌باشد (۴) که بدون آن توسعه و ترقی هیچ کشوری امکان‌پذیر نبوده و در صورت کاربری بجا و صحیح می‌تواند به موفقیت فرد و جامعه بالأخص در حوزه پیشرفت تحصیلی ختم گردد (۵). پیشرفت تحصیلی ضمن داشتن

در هزاره جدید، شبکه‌های اجتماعی مجازی به لحاظ عمومیت یافتن در میان کاربران جوامع مختلف، به‌وسیله‌ای بی‌بدیل در عرصه ارتباطات و تبادل علوم، دانش و فناوری تبدیل شده و زمینه‌ای تأثیرگذار خارج از کنترل دولت‌ها و نهادهای قدرت را به وجود آورده‌اند (۱). بااینکه از پیدایش و رواج آن‌ها زمان زیادی نمی‌گذرد، اما با توجه به تغییرات اساسی اخیر در ماهیت تعاملات اجتماعی، کاهش ارتباطات در دنیای واقعی و تلاش فراگیر در سطح جهان

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرند، مرند، ایران

^۲ استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران (نویسنده مسئول)

^۳ دانشجوی دکتری تخصصی پرستاری، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران

اطمینان به خصوص در کشورهای در حال پیشرفت احساس می‌شود (۱۷). بررسی این عوامل و برآورد سهم هر یک از آنها می‌تواند به تعیین رهیافت‌هایی در جهت شناخت عوامل مؤثر در موفقیت و شکست تحصیلی منجر شده و برنامه ریزان نظام دانشگاهی را در عملی نمودن اهداف والای دانشگاه که همانا پرورش نیروهای انسانی متخصص، جلوگیری از کاهش میزان بازدهی تحصیلی و افزایش کیفیت آموزش عالی یاری نماید (۱۸).

آنچه پژوهشگر به‌عنوان عضوی از دانشگاه علوم پزشکی تبریز احساس می‌کند تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان می‌باشد که متأسفانه به علت نبود مطالعات منسجم در بستر مطالعاتی حاضر، امکان برنامه‌ریزی مبتنی بر شواهد دقیق میسر نگردیده است. لذا با عنایت به مشکلات ذکر شده و اهمیت مسئله، همچنین از آنجایی که مهم‌ترین منبع معتبر و قابل‌اعتماد در رابطه با تأثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی مجازی در پیشرفت تحصیلی دانشجویان، خود دانشجویان می‌باشند، مطالعه حاضر باهدف تعیین دیدگاه دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تبریز در رابطه با نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در پیشرفت تحصیلی آنان، انجام گردید.

مواد و روش‌ها

مطالعه حاضر از نوع توصیفی پیمایشی بود که بر روی دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تبریز در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ انجام گردید. جهت برآورد حجم نمونه، ابتدا پژوهشگران تعداد دانشجویان پرستاری در حال تحصیل در تمام مقاطع در دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی تبریز را از معاونت آموزشی دانشکده استعلام نمودند که برابر ۷۶۱ نفر بود. سپس با استفاده از فرمول کوکران و جدول مورگان حجم نمونه موردنیاز برابر با ۳۳۰ نفر محاسبه شد که با در نظر گرفتن احتمال ۱۰ درصدی ریزش نمونه‌ها حجم نمونه نهایی ۳۶۰ نفر در نظر گرفته شد. سپس از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبتی برای انتخاب نمونه‌ها استفاده گردید. بدین‌صورت که هر یک از مقاطع تحصیلی رشته پرستاری (کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری تخصصی) به‌عنوان یک طبقه در نظر گرفته شده و سپس به نسبت دانشجویان در حال تحصیل در هر یک از مقاطع، نمونه‌ها به‌صورت تصادفی و به تفکیک جنسیت جهت مشارکت در مطالعه انتخاب شدند. معیارهای ورود به مطالعه شامل سپری شدن حداقل یک نیم سال تحصیلی از ورود دانشجو به دانشگاه و همچنین داشتن رضایت جهت شرکت در مطالعه بود. عدم همکاری (عدم پر کردن یا پس دادن پرسشنامه‌های توزیع‌شده در بین آنها) نیز به‌عنوان معیار خروج از مطالعه در نظر گرفته شد.

رابطه مستقیم با پیشرفت علوم، دانش و فناوری جامعه و توسعه و آبادانی کشور؛ برای افراد در سطوح عالی منجر به یافتن شغل و موقعیت مناسب، درآمد کافی و احترام از جانب خانواده و جامعه می‌گردد (۶،۷). باوجود تمام مزایا نمی‌توان از تأثیرات منفی آنها بر زندگی و سلامت چشم‌پوشی کرد. نتایج مطالعات مختلف حاکی از آسیب‌های گوناگون همچون کم‌رنگ نمودن روابط اعضاء خانواده، ایجاد زمینه‌های انحراف و ابتدال جوانان و تأثیرات جدی بر روند تحصیلی و حتی افت تحصیلی به دنبال حضور ساعت‌ها در این فضا و استفاده نادرست و خارج از عرف فناوری‌های جدید می‌باشد (۸-۱۱).

کریشنر و کارپینسکی (۲۰۱۰) در مطالعه خود در رابطه با تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان، چنین بیان داشتند که دانشجویان استفاده‌کننده از فیس بوک و توئیتر ساعات کم‌تری را به مطالعه دروس دانشگاهی پرداخته و معدل کل کم‌تری دارند (۱۲). مطالعه جوادی نیا و همکاران (۱۳۹۱) نیز در دانشگاه علوم پزشکی بیرجند نشان داد دانشجویانی که معدل کم‌تری داشتند؛ به‌طور معنی‌داری بیشتر از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کردند. از نتایج قابل‌توجه این مطالعه می‌توان به تأثیر زمان عضویت در شبکه‌های اجتماعی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان اشاره کرد. به‌طوری‌که اقدام به عضویت در شبکه‌ها در سال اول دانشگاه، با افت تحصیلی همراه بوده است (۱۳). این در حالی است که نتایج برخی مطالعات حاکی از مفید قلمداد شدن شبکه‌های اجتماعی مجازی از دیدگاه دانشجویان پرستاری از نظر درک عمیق‌تر مفاهیم درسی و دسترسی بهتر به مواد درسی الکترونیک می‌باشد (۱۴، ۱۵).

بررسی و شناخت استعدادها، خواسته‌ها، مشکلات و مسائل دانشجویان در هر جامعه‌ای از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، به همین ترتیب مسئله موفقیت یا شکست تحصیلی دانشجویان نیز از جمله مسائل موردتوجه مسئولان آموزشی است که می‌تواند در حل مشکلات این حوزه کمک‌کننده باشد. پیشرفت تحصیلی دانشجویان در دانشگاه، وابسته به عوامل مختلفی است، که از آن جمله می‌توان به عوامل فردی، اجتماعی، تحصیلی، آموزشی و روان‌شناختی اشاره کرد (۱۶). مطالعات دیگری نیز در همین راستا در سطح جهان صورت گرفته‌اند که به بررسی عواملی همچون سطح تحصیلات قبلی؛ گروه‌بندی سنی و جنسی؛ زادگاه جغرافیایی؛ سلامت جسمانی، عاطفی - روانی؛ عوامل اجتماعی - اقتصادی؛ زبان مادی دانشجو؛ و اثرات محیط تحصیل بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان پرداخته‌اند، ولی به دلیل تفاوت‌های روش‌شناختی و عوامل زمینه‌ای فرهنگی متفاوتی که در این مطالعات به چشم می‌خورد، همچنان نیاز مبرمی به پژوهش‌های بیشتر برای نیل به نتایج موثق و قائل

عضو جامعه مورد مطالعه بودند ولی جزو نمونه‌های مورد پژوهش لحاظ نشدند، تکمیل گردیده و پس از تجزیه و تحلیل، ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۷۷ به دست آمد که نشانگر مقدار قابل قبول برای پایایی ابزار مورد مطالعه بود (حیطه پژوهشگری ۰/۸۴، حیطه انگیزش تحصیلی ۰/۷۲، ارتقاء نمرات ۰/۷۶، ایجاد تمرکز ۰/۷۵ و انجام تکالیف ۰/۸۱).

روش جمع‌آوری داده‌ها نیز بدین صورت بود که پس از اخذ مجوز از معاونت محترم پژوهشی و کمیته اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرند، هماهنگی‌های لازم از طرف گروه برنامه‌ریزی درسی دانشکده علوم انسانی با مسئولین محترم دانشکده پرستاری و مامایی تبریز به عمل آمده و سپس پژوهشگران با مراجعه به دانشکده پرستاری و مامایی تبریز، ضمن ارائه توضیحات لازم و در نظر گرفتن ملاحظات اخلاقی برخی نکات همچون کسب رضایت آگاهانه به بیان اهداف پژوهش جهت همکاری بیشتر نمونه‌های مورد پژوهش، پرسشنامه‌ها را در اختیار دانشجویان قرار داده و بعد از یک هفته و پس از تکمیل شدن، باز پس گرفتند. نهایتاً داده‌ها توسط نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۳ با استفاده از آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

از میان ۳۶۰ نفر دانشجوی پرستاری مشارکت‌کننده در مطالعه که پرسشنامه‌ها بین آن‌ها توزیع گردید، ۳۵۶ نفر معادل ۹۸/۹ درصد همکاری داشته و پرسشنامه‌ها را به صورت تکمیل شده برگرداندند. میانگین سن مشارکت‌کنندگان ۲۴/۴۷ سال با انحراف معیار ۲/۸۳ سال بوده و میانگین معدل کل آن‌ها $1/7 \pm 16/13$ بود. دیگر مشخصات جمعیت شناختی مشارکت‌کنندگان در جدول ۱ گزارش شده است.

در این مطالعه برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه پژوهشگر ساخته استفاده گردید. این پرسشنامه شامل دو بخش بود که در قسمت اول سؤالات مربوط به مشخصات دموگرافیک (سن، جنسیت، وضعیت تأهل، مقطع تحصیلی، وضعیت اسکان، محل زندگی، زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، علت عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی و نوع شبکه اجتماعی مجازی مورد استفاده) قرار داشته و قسمت دوم نیز شامل ۲۵ عبارت بود که نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در پیشرفت تحصیلی دانشجویان پرستاری را در ۵ حیطه پژوهشگری (۶ عبارت)، انگیزش تحصیلی (۹ عبارت)، ارتقاء نمرات (۳ عبارت)، ایجاد تمرکز (۳ عبارت) و انجام تکالیف (۴ عبارت) در مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از نمره صفر تا چهار (صفر= کاملاً مخالفم و ۴= کاملاً موافقم) می‌سنجید. بر اساس این مقیاس، در هر عبارت جهت طبقه‌بندی دیدگاه دانشجویان در رابطه با نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در پیشرفت تحصیلی آن‌ها برحسب امتیاز حاصل از پاسخ‌های داده‌شده، $(score \leq 1)$ بیانگر تأثیرگذاری «مخرب»، $(1 < score < 3)$ بیانگر تأثیرگذاری «خنثی» و $(score \geq 3)$ بیانگر تأثیرگذاری «سازنده» بود. همچنین نمرات بالاتر نشانگر مثبت‌تر بودن نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در پیشرفت تحصیلی دانشجویان پرستاری در پنج حیطه مذکور می‌باشد.

جهت تعیین روایی ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش، روایی محتوی و صوری با استفاده از نظر متخصصان به کار برده شد؛ بدین صورت که ابزار گردآوری داده‌ها جهت نظرخواهی در مرحله اول در اختیار پنج نفر از اساتید رشته پرستاری و ۵ نفر از اساتید رشته علوم تربیتی و برنامه‌ریزی درسی قرار گرفت و پس از دریافت نظرات، اصلاحات لازم اعمال گردید. برای تعیین پایایی ابزار گردآوری داده‌ها نیز، از روش همسانی درونی استفاده شد. بدین صورت که ابتدا در یک مطالعه مقدماتی، پرسشنامه توسط ۳۰ نفر از دانشجویان پرستاری دانشکده پرستاری و مامایی تبریز که

جدول (۱): مشخصات جمعیت شناختی دانشجویان پرستاری مشارکت‌کننده در مطالعه

متغیر	طبقه	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۱۶۰	۴۴/۹۴
	زن	۱۹۶	۵۵/۰۶
وضعیت تأهل	مجرد	۳۱۷	۸۹/۱
	متأهل	۳۹	۱۰/۹
مقطع تحصیلی	کارشناسی	۳۰۷	۸۶/۲
	کارشناسی ارشد	۴۳	۱۲/۱
	دکتری تخصصی	۶	۱/۷
وضعیت اسکان	خوابگاه	۲۰۱	۵۶/۵
	منزل	۱۵۵	۴۳/۵

متغیر	طبقه	فراوانی	درصد
محل زندگی	شهر	۸۵	۲۳/۹
	شهرستان	۲۵۱	۷۰/۵
	روستا	۲۰	۵/۶

به‌طورکلی طبق نتایج حاصل از پژوهش، دیدگاه اکثر دانشجویان مشارکت‌کننده در پژوهش حاکی از نقش سازنده و مثبت شبکه‌های اجتماعی در دو حیطه "پژوهشگری" و "انجام تکالیف" بود، این در حالی است که دانشجویان نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در دو حیطه "ارتقاء نمرات" و "ایجاد تمرکز" را مخرب و منفی قلمداد نمودند. همچنین از دیدگاه دانشجویان، استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تأثیر سازنده/مخرب در حیطه "انگیزش تحصیلی" نداشت. فراوانی، درصد و امتیازات واقعی و تعدیل‌شده دیدگاه دانشجویان در رابطه با نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در هر پنج حیطه موردبررسی پیشرفت تحصیلی، به تفصیل در جدول شماره ۲ آورده شده است.

در رابطه با زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی نیز ۳۳۱ نفر از دانشجویان (۹۲/۹۸ درصد) بیان داشتند که بیشترین زمان صرف شده از جانب آن‌ها برای استفاده از شبکه‌های اجتماعی مربوط به ساعات شب‌ها بود. بیشترین شبکه‌های اجتماعی مجازی مورد استفاده در بین دانشجویان مشارکت‌کننده عبارت بود از: تلگرام (۹۵/۵ درصد)، اینستاگرام (۶۵/۴ درصد)، ایمو (۲۱/۹ درصد)، اسکایپ (۲/۸)، و توییتر (۰/۳ درصد). همچنین دانشجویان مشارکت‌کننده در مطالعه؛ برقراری ارتباط با دوستان و آشنایان (۱۰۰ درصد)، سرگرمی (۸۹ درصد)، آگاه شدن از اخبار کلاس (۵۰/۵ درصد)، و یادگیری (با به اشتراک گذاشتن تصاویر، فایل‌های متنی، صوتی و تصویری علمی) (۲۷/۸ درصد) را مهم‌ترین علل عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی معرفی نمودند.

جدول (۲): دیدگاه دانشجویان در رابطه با نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در پیشرفت تحصیلی

ردیف	حیطه‌های موردبررسی	تعداد گویه‌ها	محدوده امتیاز	نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در پیشرفت تحصیلی			میانگین امتیاز تعدیل‌شده (از ۱۰۰)
				مخرب N (%)	خنثی N (%)	سازنده N (%)	
۱	پژوهشگری	۶	۲۴-۰	۴۹ (۱۳/۷)	۱۴۶ (۴۱/۱)	۱۶۱ (۴۵/۲)	۸۰
۲	انگیزش تحصیلی	۹	۳۶-۰	۷۴ (۲۰/۸)	۲۰۳ (۵۷)	۷۹ (۲۲/۲)	۵۵/۸
۳	ارتقاء نمرات	۳	۱۲-۰	۱۷۵ (۴۹/۱)	۱۱۱ (۳۱/۲)	۷۰ (۱۹/۷)	۳۹/۱
۴	ایجاد تمرکز	۳	۱۲-۰	۲۲۸ (۶۴/۱)	۱۰۹ (۳۰/۶)	۱۹ (۵/۳)	۲۹/۱
۵	انجام تکالیف	۴	۱۶-۰	۲۳ (۶/۵)	۷۶ (۲۱/۳)	۲۵۷ (۷۲/۱)	۹۳/۱
۶	کل	۲۵	۱۰۰-۰	۶۵ (۱۸/۳)	۱۹۷ (۵۵/۳)	۹۴ (۲۴/۴)	۶۰/۸

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام مطالعه حاضر تعیین دیدگاه دانشجویان پرستاری در رابطه با نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در پیشرفت تحصیلی آنان بود. در این زمینه، یافته‌های مطالعه نشان داد که اکثر دانشجویان پرستاری نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در حیطه‌های پژوهشگری و انجام تکالیف را سازنده و مثبت دانسته و برعکس، اعتقاد داشتند که استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تأثیر مخربی بر تمرکز و سطح نمرات آن‌ها داشته است.

در رابطه با نقش مثبت شبکه‌های اجتماعی مجازی بر پژوهشگری و انجام تکالیف، باید بیان داشت که تشکیل گروه‌های کلاسی در شبکه‌های اجتماعی مجازی توسط دانشجویان باهدف اطلاع‌رسانی اخبار کلاس برای هم‌کلاسی‌ها و به اشتراک گذاشتن مطالب علمی مرتبط با موضوعات درسی از یک‌سو و آشنایی دانشجویان با اینترنت و بر خورداری از مهارت جستجو در سایت‌های مختلف، به‌عنوان پیش‌نیاز استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، از سوی دیگر؛ عوامل مثبت و تأثیرگذاری بوده‌اند که امکان اشتراک عقاید و تجارب، تبادل اطلاعات، مطرح نمودن سؤالات و مشکلات

درسی، مساعدت‌های همتایان، مشورت با اساتید و دریافت راه‌حل‌های پیشنهادی برای دانشجویان را میسر نموده و منجر به تسهیل روند انجام تکالیف و مهیا شدن زمینه پژوهشگری برای دانشجویان می‌گردد. در همین راستا آریانی و همکاران (۱۳۹۴) مطالعه‌ای با عنوان بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در قابلیت‌های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های تهران، علامه طباطبایی، شهید بهشتی و محقق اردبیلی انجام دادند و به این نتیجه رسیدند که شبکه‌های اجتماعی مجازی با اتکا به ظرفیت فرامتنی خود در ارتباطاتی که شکل می‌دهند باعث تفاوت‌هایی در سطح قابلیت‌های پژوهشی دانشجویان کاربر این شبکه‌ها در مقایسه با سایرین گردیده است (۱۹).

و اما در رابطه با تأثیر مخرب استفاده شبکه‌های اجتماعی مجازی بر تمرکز و سطح نمرات دانشجویان که در مطالعه حاضر توسط دانشجویان مشارکت‌کننده اشاره گردید؛ باید بیان داشت که استفاده بی‌رویه از شبکه‌های اجتماعی مجازی روزانه برای چندین ساعت بالأخص در ساعات شب، علاوه بر کاهش مدت‌زمان مطالعه دانشجویان که مستقیماً بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان تأثیر منفی دارد، می‌تواند منجر به بی‌خوابی، بدخوابی و بی‌کیفیت شدن خواب شبانه و متعاقباً خستگی و خواب‌آلودگی در طول روز در طول کلاس‌های درس نظری و بالینی شده که این عامل نیز به‌طور مستقیم باعث کاهش تمرکز و به‌طور غیرمستقیم باعث کاهش توان یادگیری دانشجویان می‌گردد. یافته‌های مطالعه حاضر با نتایج مطالعه بیجاری و همکاران (۲۰۱۳) هم‌خوانی دارد (۲۰). این یافته‌ها با نتایج مطالعه جوادی نیا و همکاران نیز (۱۳۹۱) که باهدف بررسی تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند انجام شد، هم‌سو می‌باشد. نتایج مطالعه آن‌ها حاکی از وجود ارتباط معنی‌دار معکوس بین معدل و عملکرد تحصیلی دانشجویان با مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بود (۱۳). در همین راستا، مطالعه پائول و همکاران (۲۰۱۲) بر روی دانشجویان مقاطع کارشناسی^۱ کشور آمریکا نشان داد که هر چه مدت‌زمان صرف شده در شبکه‌های اجتماعی طولانی‌تر باشد، عملکرد تحصیلی دانشجو ضعیف‌تر خواهد بود (۲۱).

به‌علاوه در مطالعه حاضر اکثریت قریب به‌اتفاق دانشجویان در حداقل یکی از شبکه‌های اجتماعی مجازی عضویت داشتند و مهم‌ترین دلیل عضویت آن‌ها در شبکه‌های اجتماعی مجازی نیز برقراری ارتباط با دوستان و آشنایان و سرگرمی بود. در این خصوص، نتایج مطالعه مرور سیستماتیک و متاآنالیز انجام شده توسط گورایا

(۲۰۱۶) که باهدف تعیین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی توسط دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی در کشورهای امریکا، کانادا، استرالیا، انگلیس، اسپانیا و ایران انجام گردید، نیز حاکی از این بود که اکثر دانشجویان (۷۵ درصد) در شبکه‌های اجتماعی عضویت داشتند، حال‌آنکه صرفاً ۲۰ درصد آن‌ها از این فناوری برای به اشتراک گذاشتن اطلاعات آموزشی و مواد درسی استفاده کرده‌اند (۲۲). لذا می‌توان ادعا نمود که استفاده بی‌رویه و خارج اصول از شبکه‌های اجتماعی مجازی در فضای دانشگاهی آن‌هم غالباً برای اهداف غیردرسی می‌تواند منجر به کاهش زمان مطالعه، پرت شدن حواس، عدم تمرکز و توجه به فعالیت‌های فرعی و جانبی غیردرسی گردد، که این امر نیز سبب ضعف عملکرد تحصیلی دانشجویان، عقب‌ماندگی آن‌ها از تحصیل و حتی افزایش زمان دوره تحصیل آن‌ها می‌گردد.

مطالعه حاضر دارای محدودیت‌هایی نیز بود که کاربرد یافته‌های آن را محدود می‌سازد. محدودیت اول مربوط به احتمال عدم انعکاس اطلاعات واقعی توسط دانشجویان مشارکت‌کننده به علت عدم آگاهی از ماهیت پژوهشی مطالعه بود که سعی شد با دادن توضیحات کافی و رعایت بی‌نامی پاسخگویان این مورد تا حد امکان کنترل گردد. دومین محدودیت نیز مربوط به ضعف ماهیت مقیاس خود گزارشی لیبرتی پرسشنامه مورد استفاده بود که ممکن بود باعث تمایل دانشجویان به پاسخ‌دهی به‌صورت مشابه گردد که در این راستا با توزیع پرسشنامه‌ها در زمان و مکان مناسب و صرف زمان بیشتر برای تک‌تک نمونه‌ها، تلاش شد تا این مشکل نیز رفع گردد. به‌علاوه، متفاوت بودن ویژگی‌های فردی، جنسیت و سطح انگیزش افراد، اختلاف تجارب مشارکت‌کنندگان، ویژگی‌های فرهنگی، نسبی و وابسته به زمینه بودن تعریف افراد از موفقیت در حوزه پیشرفت تحصیلی و دیگر عوامل محیطی از جمله آیت‌هایی بودند که می‌تواند نقش سازنده یا مخرب بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان و متعاقباً نتایج پژوهش حاضر داشته باشد که البته خارج از کنترل پژوهشگران بود. بر اساس نسبی‌گرایی فرهنگی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های محوری اجتناب‌ناپذیر در هزاره سوم و عصر جدید که عصر ارتباطات و اطلاعات (حتی به گفته بسیاری از صاحب‌نظران عصر حاضر عصر فرا اطلاعات می‌باشد)، خوب و بد خواندن مسائل بر پایه یک ملاک کلی صحیح نیست، بلکه معیارهای درست و نادرست یا نیک و بد باید در بافت و زمینه‌ای که ظهور می‌یابند، ارزیابی شوند (۲۳)؛ لذا ضروری است که متصدیان آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و مسئولین مرکز ملی و شورای عالی فضای مجازی کشور در راستای تبعیت از سیاست‌های کلی برنامه پنج‌ساله ششم توسعه

¹ undergraduate

یاددهی - یادگیری به‌طور کلی تحت تأثیر پنج عامل فراگیر، مدرس، برنامه، تجهیزات و محیط آموزشی می‌باشد، برنامه‌ریزی صحیح در تمامی این حوزه‌ها در محیط‌های علمی و دانشگاهی جهت مدیریت فضای مجازی، بهره‌مندی از ابعاد مثبت شبکه‌های اجتماعی و کاستن از چالش‌هایی که به‌واسطه استفاده‌های ناصحیح در کمین ما قرار دارد؛ لازم و ضروری می‌باشد. همچنین مسئولین و متولیان امر در دانشگاه‌ها بایستی به مطالعه نو آسیب‌های ناشی از شبکه‌های اجتماعی مجازی در بسترهای موجود پرداخته و با برگزاری کارگاه‌های تخصصی توجیهی در این زمینه بالأخص برای دانشجویان جدیدالورود، شیوه‌های صحیح استفاده از فضای مجازی و مصون ماندن از آسیب‌های ناشی از لبه تیز و برنده آن را تبیین نمایند. همچنین توصیه می‌شود در مطالعات آتی مواردی همچون آسیب‌شناسی به‌کارگیری شبکه‌های مجازی توسط دانشجویان، هزینه‌ها صرف شده از طرف دانشجویان برای برخورداری از این فناوری، کارایی شبکه‌های مجازی در زمینه یادگیری مشارکتی و برگزاری ژورنال کلاب‌های مبتنی بر فضای مجازی موردبررسی قرار گیرد.

تقدیر و تشکر

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند تا از زحمات مسئولین محترم دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرند، دانشکده پرستاری و مامایی تبریز و کلیه دانشجویان شرکت کننده در مطالعه کمال تشکر و قدردانی را داشته باشند.

References:

1. Memar S, Adlipour S, Khaksar F. Virtual social networks, and identity crisis (with emphasis on identity crisis in Iran). *Social studies and research in Iran* 2013;4(1): 155-76. (Persian)
2. Khodayari G, Daneshvar Hoseini F, Saeedi H. Virtual social networks' type and extent of using a case study of Mashhad's Azad university students. *Communication Research* 2014;21(77): 167-92. (Persian)
3. Koohi K, Hassani M. The relationship between modern media usage and adolescents' identity. *Communication Research* 2012;19(72): 109-30. (Persian)
4. Dehbanipour R, Khorampour Y. Examination of postmodernism and its related factors Youth

اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور (مواد ۶۷، ۶۸، ۶۹، ۱۰۷ و ۱۰۹) و با رعایت سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، به‌جای خوب یا بد قلمداد نمودن شبکه‌های اجتماعی به‌طور مطلق، به جمع‌آوری اطلاعات و مطالعه نقاط قوت، نقاط ضعف، تهدیدها و فرصت‌ها موجود پرداخته و بدین طریق آمادگی لازم جهت برنامه‌ریزی صحیح، اتخاذ تصمیمات بجا و برداشتن گام‌های اجرایی منطقی در این زمینه را به وجود آورند. همچنین تعدیل روش‌های سنتی مدیریت آموزشی، سازگار با تحولات الکترونیکی، هوشمند سازی سازمان‌های، میسر شدن امکان دسترسی الکترونیک به مواد درسی و کتابخانه‌ای، رفع اشکال، آزمون و مشاوره تحصیلی، آگاه‌سازی دانشجویان از تبعات ناشی از استفاده‌های غیراصولی و غیرعلمی، بالا بردن سواد رسانه‌ای جامعه و تولید محتوای کیفی مطابق فرهنگ ایرانی و اسلامی از طریق شکل‌گیری رسانه‌های تعاملی، و نهادینه ساختن فرهنگ استفاده صحیح از شبکه‌های اجتماعی مجازی از جمله راهکارهایی است که می‌تواند در پاسخ به نیازهای جدید جامعه و سرعت روزافزون جهانی‌شدن مؤثر و کارگشا بوده و منجر به منتفع شدن دانشجویان از جوانب مثبت و سازنده شبکه‌های اجتماعی مجازی و پیشگیری از آثار سوء و پیامدهای منفی آن‌ها گردد.

با در نظر گرفتن نتایج مطالعه حاضر و دیگر مطالعات، می‌توان چنین نتیجه‌گیری نمود که فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان یک اصل انکارناپذیر زندگی امروز، حکم یک شمشیر دو لبه را دارد. لذا با توجه به این‌که منابع موجود نشان می‌دهد که فرآیند

- study in Yazd. *Quarterly Journal of Socio-Cultural Development Studies* 2016;4(4): 53-77. (Persian)
5. Kyoshaba M. Factors affecting the academic performance of undergraduate students at Uganda Christian University. (Dissertation). Uganda: Makerere University; 2009.
  6. Amasuomo M, Oweikeye J. Academic performance of students admitted with different entry certificates to the Nigerian certificate in education programme at the federal college of education (technical), Omoku. *Journal of Technology and Science Education* 2014;4(1): 39-47.
  7. Olszewski-Kubilius P, Corwith S. Poverty, academic achievement, and giftedness: A

- Literature Review. *Gifted Child Quarterly* 2018;62(1): 37-55.
8. Amiri AR, Roshandel Arbatani T. Effects of modern information and communication technologies on social crime. *Societal Security Studies* 2010;4(22): 43-58. (Persian)
  9. Deb S. Information technology, its impact on society and its future. *Advances in Computing* 2014;4(1): 25-9.
  10. Chen YR, Schulz PJ. The effect of information communication technology interventions on reducing social isolation in the elderly: a systematic review. *J Med Internet Res* 2016;18(1): e18.
  11. Igbo HI, Egbe-Okpenge EG, Awopetu RG. Influence of information and communication technology on behavior problems of Nigerian youths. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 2013;84: 97-106.
  12. Kirschner PA, Karpinski AC. Facebook® and academic performance. *Computers in human behavior* 2010;26(6): 1237-45.
  13. Javadinia SA, Erfanian M, Abedini M, Bijari B. The effects of social networks on the academic achievement of students, a study in Birjand University of medical sciences. *Iran J Med Educ* 2012;12(8): 598-606. (Persian)
  14. Kakushi LE, Évora YD. Social networking in nursing education: an integrative literature review. *Rev Lat Am Enfermagem* 2016;24: e2709.
  15. Sepahi V, Nodooshan SG, Khoshay A, Mohammaditabar S. The effect of social networks on education and academic learning: an interventional study. *J Med Educ* 2016;15(3): 137-42.
  16. Erfanian M, Javadinia SA, Abedini M, Bijari B. Iranian students and social networking sites: Prevalence and pattern of usage. *Procedia-Soc Behav Sci* 2013;83: 44-6.
  17. Sanaeinasab H, Rashidi jahan H, Saffari M. Influential factors on the academic achievement of university students. *Education Strategies in Medical Sciences* 2013;5(4): 243-9. (Persian)
  18. Changizi Ashtiyani S, Shamsi M, Jalilian V. A comparison of educational barriers from talented and other students' point of view at Arak University of Medical Sciences in 2011. *J Med Educ Develop* 2012;7(3): 44-57. (Persian)
  19. Aryani E, Zahed Bablan A, Moenikia M, Khaleghkhah A. The role of virtual social networks in the research capabilities of postgraduate students. *Interdisciplinary Journal of Virtual Learning in Medical Sciences* 2015;6(2): 26-39. (Persian)
  20. Bijari B, Javadinia SA, Erfanian M, Abedini M, Abassi A. The impact of virtual social networks on students' academic achievement in Birjand University of Medical Sciences in East Iran. *Procedia-Soc Behav Sci* 2013;83: 103-6.
  21. Paul JA, Baker HM, Cochran JD. Effect of online social networking on student academic performance. *Computers in Human Behavior* 2012;28(6): 2117-27.
  22. Guraya SY. The usage of social networking sites by medical students for educational purposes: a meta-analysis and systematic review. *N Am J Med Sci* 2016;8(7): 268-78.
  23. Dehbanipor R, Khorampour Y. Examination of postmodernism and its related factors Youth study in Yazd. *Quarterly Journal of Socio-Cultural Development Studies* 2016;4(4): 53-77. (Persian)

NURSING STUDENTS' PERSPECTIVE TOWARD THE ROLE OF VIRTUAL SOCIAL NETWORKS ON THEIR ACADEMIC ACHIEVEMENT IN TABRIZ UNIVERSITY OF MEDICAL SCIENCES

Majid Gorbani¹, Issa Barghi,^{2*} Amin Soheili³

Received: 06 Jan, 2018; Accepted: 11 Mar, 2018

Abstract

Background & Aims: Virtual social networks have become an unrivaled means in the field of information and communication technology and are one of the effective factors plays an important role in the academic achievement of students in today's modern world. Accordingly, this study aimed to determine nursing students' perspective toward the role of virtual social networks on their academic achievement.

Materials & Methods: This study was a descriptive survey conducted on 356 nursing students in Tabriz University of Medical Sciences in 2017. The participants were recruited using stratified random sampling. A researcher-made questionnaire was used for collecting data. Descriptive statistics were applied to the data by SPSS ver. 13 Software.

Results: while the majority of the participants expressed that virtual social networks have had a constructive and positive role in both "inquiry" and "assignment writing" domains, they disclosed that virtual social networks were destructive in the two other "grade promotion" and "concentration" domains of academic achievement. Also, from the students' perspective, virtual social networks have had a neutral impact on the "academic motivation".

Conclusion: It is a necessary requirement for officials of nursing education and other stakeholders to adopt preplanned measures in line with guiding the students to make the most of the positive points of virtual social networks and to prevent potential pitfalls and malicious consequences that their misuse could bring with them.

Keywords: Virtual Social Networks, Academic Achievement, Nursing Students

Address: Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran

Tel: (+98)4134327500

Email: isabarghi@yahoo.com

¹ MSc Student in Curriculum Planning, Islamic Azad University of Marand, Marand, Iran

² Assistant professor, Dept. of Education & Advisory, School of Education & Psychology, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran (Corresponding Author)

³ PhD Student in Nursing, Student Research Committee, School of Nursing & Midwifery, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran